

CHINEES RECHT

Inhoud

1. Chinees wetssysteem
2. Geschiedenis sinds de oprichting van de Volksrepubliek
3. Wie maakt de wetten in China?
4. Rule of law
5. Mensenrechten

1. CHINEES WETSSYSTEEM

Aan de ene kant is het Chinees wetssysteem familie van de **Romeinsrechtelijke** traditie, de wetten doen heel westers aan. De Chinese wetgeving is deels geïnspireerd op:

- 1) Japan (op zijn beurt geïnspireerd op Duits recht) (einde Qing + republiek)
- 2) Sovjetunie (1949-1976)
- 3) Japan, Europa en Amerika (na de Culturele Revolutie)

Anderzijds behoort het natuurlijk ook tot **Chineesrechtelijke** traditie.

- 1) Dit is vooral merkbaar in het **straf- en familierecht**.

Chinezen zijn erg praktisch ingesteld: traditioneel is Chinese wetgeving erg gericht op **ordehandhaving** --> vnl. strafwetten & familierechtelijke wetten (de wetgeving was voor een groot stuk **gefamiliariseerd**¹). China heeft geen sterke rechtstraditie: denk aan Confucius die deugd verkiest boven wetten; als de heerser een goed heerser is, zal de rest van de wereld zich daar automatisch naar richten en zijn er geen wetten nodig

Al de rest werd bepaald via **gewoonterecht** (Van Dale: recht dat niet door de overheid gegeven is, maar gevormd wordt door gewoonten en gebruiken die op de rechtsovertuiging van het volk berusten). Terwijl wetten voor veel meer doeleinden kunnen gebruikt worden: onderwijsrecht, kiesrecht, taal, cultuur, gezondheid, sport, media...

- 2) **Bemiddeling** was traditioneel zeer belangrijk in China, en is dat nog steeds. De meeste onenigheden worden behandeld in bemiddelingscomités, maar steeds meer mensen vinden

¹ Misdaden worden beoordeeld naar gelang de verwantschap van de dader met het slachtoffer. Een misdaad kan minder erg zijn tegenover een verwant iemand (bv. diefstal) of erger (bv. moord). Je zoon slaan is bv. veel minder erg dan je vader slaan. Graden van verwantschap zijn nauwkeurig bepaald in het *wufu*-systeem (zie hoofdstuk 'Familie en maatschappij', punt 1.4).

ook hun weg naar de rechtbank (*legal consciousness*). Er is een graduele overgang van bemiddeling naar procesvoering.

3) De Chineesrechtelijke traditie is specifiek Chinees in zoverre ze zich moet aanpassen aan specifiek Chinese omstandigheden: een enorm groot grondgebied, een enorm grote bevolking en grote geografische en culturele verscheidenheid.

2. GESCHIEDENIS SINDS DE OPRICHTING VAN DE VOLKSREPUBLIEK

1) Bij de oprichting van de Volksrepubliek (1949) werden alle bestaande wetten afgeschaft. Gedurende de eerste twee à drie jaar van de Volksrepubliek was er een legaal vacuüm. In 1954 werd de eerste grondwet aangenomen (20 sept). Ruim 1500 wetten en reglementen werden opgesteld.

2) Tijdens de Culturele Revolutie (1966-1976) houden alle wetten op te bestaan, de volksparketten worden afgeschaft, volksrechtbanken werken niet, er zijn enkel wat losse reglementen... Wat de ene dag nog goed is, kan de volgende dag verkeerd zijn.

3) In 1978-1979 komt er met het aantreden van Deng Xiaoping een nieuwe start om het wetssysteem op te bouwen. In 1982 komt er een nieuwe grondwet (herzien in 1988, 1993, 1999, 2004). Daarnaast verschijnen er veel andere wetten (die vaak gewijzigd worden).

4) Vanaf 1993, onder Jiang Zemin, is hét grote doel de **economische vooruitgang**. Dit leidt tot een **stroom van nieuwe wetten en wetswijzigingen**.

a. **Overgang** van planeconomie naar markteconomie --> vraag naar meer wetten en juridische bescherming

b. Inschakeling in **internationaal** systeem: erkennen en aannemen van internationale standaarden

bv. Toetreding WTO (2001, aanvraag in 1995 (7 dec)) --> één van de eisen = wijziging of uitvaardiging van nationale en lokale wetten in verband met de verplichtingen van China volgens overeenkomst en protocol van de WTO

5) Hu Jintao's 'wetenschappelijk concept van ontwikkeling' (zie les Politiek) zal ook weer voor een hele nieuwe stroom wetten zorgen. Let er ook op dat de nieuwelingen in het Permanent Comité van het Politbureau allebei rechten gestudeerd hebben. We mogen dus aannemen dat hier in de toekomst meer en meer aandacht aan besteed zal worden.

Eens wetten gemaakt zijn, moeten ze ook *uitgevoerd* worden, men moet erop toezien dat ze *nageleefd* worden. Dit is zeker niet evident: de traditionele houding tegenover wetgeving is ‘de centrale regering stelt de wetten op, maar Beijing is ver weg’.

Bekijken we bijvoorbeeld het probleem van intellectueel eigendomsrecht: volgens de eisen van de WTO bestaat hier rond heel wat wetgeving, maar toch wordt er nog ontzettend veel gekopieerd. Vanuit de Chinese traditie is gekopieerd worden een eer, het betekent dat je iets goeds gemaakt hebt, iets interessants gezegd of gedaan hebt. Leerlingen worden verondersteld hun meesters te kopiëren.

Een ander voorbeeld is de Arbeiderswet uit 1995. Deze wet is vergelijkbaar met die in een westers land, met een beperkt aantal werkuren per week, een verplichte vrije dag etc., maar wordt lang niet altijd nageleefd.

Om te garanderen dat wetten nageleefd worden, worden de **gerechtelijke instellingen** (rechtbanken, parketten, advocatuur, notariaat) **hervormd en geprofessionaliseerd**. De toelatingseisen voor de aanstelling van rechters en andere juridische beroepen (advocaten, openbare aanklagers, politie...) worden bijvoorbeeld aangescherpt.

3. WIE MAAKT DE WETTEN IN CHINA?

(zie ook schema's staats- en partijstructuur)

Wetgeving is in een uitgestrekt land als China **vrij ingewikkeld**. De **nationale wetgeving** is nog vrij overzichtelijk, maar blijft **vaag** zodat ze overal in het land kan toegepast worden. Deze ‘vage’ nationale wetten worden dan **steeds specifiek ingevuld** en toegepast op de lokale noden. Het gevolg is dat je op lokaal niveau totaal verschillende wetten kan krijgen, regelgeving kan erg verschillen van streek tot streek. Bijvoorbeeld bij het opstarten van een zaak is het heel belangrijk om hier rekening mee te houden.

Het **Nationaal Volkscongres** zorgt voor de grondwet en de basiswetten op nationaal niveau. Wetten worden voornamelijk aangegeven door het Centraal Comité van de CCP, of opgesteld door de Staatsraad. Vóór 1979 voerde het Nationaal Volkscongres een ‘**rubberen stempel**’-**politiek**: er werd geluisterd naar een korte samenvatting van het wetsontwerp, waarover dan onmiddellijk gestemd werd en dat altijd unaniem goedgekeurd werd.

Ook nu nog zijn de mensen in de hoogste lagen van de Partij dezelfde als degenen in de hoogste lagen van de Staat (wat de ‘rubberen stempel’-politiek natuurlijk vergemakkelijkt), maar toch worden nieuwe wetsontwerpen niet meer zomaar goedgekeurd. Ze worden nog uitgebreid onderzocht en bediscussieerd, hoewel ze in principe al goedgekeurd zijn door de hoogste Partijtop. Sterker nog, het gebeurt tegenwoordig regelmatig dat het Nationaal Volkscongres en het Permanent Comité wetsontwerpen grondig uitstellen, wijzigen of terugsturen naar degenen die ze opgesteld hebben voor aanzienlijke wijzigingen.

Geen enkele wet, reglement of interpretatie mag in strijd zijn met een hogere wet. Indien dit wel zo is, voorziet het systeem dat dergelijke lokale wetten vernietigd kunnen worden (dit is zo bepaald in de Grondwet en de Wetgevingswet).

De lokale overheden moeten de wetten uitvoeren. Het Permanent Comité stuurt jaarlijks controlecommissies uit die de staat van uitvoering van wetten moeten controleren. Propaganda, lessen in het middelbaar onderwijs en vijfjarenplannen om burgers bekend te maken met de belangrijkste wetten bevorderen naleving van de wet.

4. RULE OF LAW

‘*Rule of law*’ is een veelbesproken onderwerp in verband met rechtspraak in China. Meestal wordt het geplaatst tegenover ‘*rule of man*’. Landen waar *rule of law* heerst, worden gezien als rechtvaardige systemen.

Rule of man: Eén persoon, een kleine groep of een grote groep mensen bepaalt de wet. “*What pleases the ruler(s) is law*”. Dit wil zeggen dat er onder ‘*rule of man*’ geen beperkingen staan op wat de machthebber (de regering) kan doen en hoe hij dat doet.

Rule of law: De wet regeert. Ook de regering zelf is ondergeschikt aan de wet. *Rule of law* vereist (1) dat alle burgers gelijk zijn voor de wet; (2) onpartijdige beslissers en afdwingbare besluiten; en (3) de regering kan zich niet boven de wet stellen.

Rule by law: De regering gebruikt de wet als een instrument. Zelf staat ze boven de wet.

Principes van *Rule of Law* in China:

(1) Gelijkheid voor de wet

- Ernstige pogingen van de Chinese regering om de nieuwe wetten en regelgeving te verspreiden onder het volk en aan iedereen kenbaar te maken. Veel wetten bepalen dat de regelgeving waarop beslissingen die het volk aanbelangen gemaakt worden, openbaar gemaakt moet worden.
- Wettelijke hervormingen beletten en bemoeilijken steeds vaker ongepaste invloed van buitenaf of een voorkeursbehandeling van sommige burgers boven anderen.
- MAAR: bepaalde bestaande wettelijke procedures laten ‘supervisie’ over ‘moeilijke gevallen’ toe. Regeringsinmenging en voortrekkerij in politiek gevoelige zaken zijn dus mogelijk.

(2) Onpartijdige beslissers en afdwingbare besluiten

- Nieuwe wetten voor de professionalisering van het juridisch personeel, die o.a. de onpartijdigheid van rechters moeten garanderen en lokaal protectionisme en corruptie moeten tegengaan. Deze laatste twee zijn de grootste obstakels in het afdwingen van besluiten.

(3) De regering kan zich niet boven de wet stellen

- Wetten kunnen niet *ex post facto* toegepast worden, dit wil zeggen dat niemand bestraft kan worden voor een misdaad die niet op voorhand door een wet werd bepaald.
- De regering kan verantwoordelijk gesteld worden, zij het binnen bepaalde grenzen. Deze grenzen deinen wel nog steeds verder uit.
- Ook degenen die de wet ‘afdwingen’ (rechters, aanklagers, politie) kunnen verantwoordelijk gesteld worden.
- Men kan in beroep gaan.

Volwaardige *Rule of Law* bestaat nog niet in China, misschien wel “*Rule of Law* met Chinese karakteristieken”.

5. MENSENRECHTEN

Vóór 1971 bestond het concept ‘mensenrechten’ niet of nauwelijks in China.

1971-1979: China wil haar **isolatiepositie op wereldvlak verbreken**. Op het gebied van de mensenrechten neemt het een ontwijkende houding aan. De klemtoon ligt op de soevereiniteit van de staten: andere staten mogen zich **niet mengen in de binnenlandse politiek** van een staat.

China, en ook heel wat andere Aziatische landen, hebben **kritiek op de 'universaliteit'** van de mensenrechten: volgens hen zijn deze niet universeel, maar gebaseerd op het westerse principe van gelijkheid, wat strijdig is met de Aziatische (Chinese) hiërarchie. Verschillende Aziatische landen pleiten voor een alternatieve invulling van de mensenrechten

Na 1979 plooit China zich **meer en meer open**. Het is niet meer enkel op zichzelf gericht en moet een **actievere houding** op het vlak van de mensenrechten aannemen.

Deng Xiaoping heeft zich nooit positief uitgelaten over de mensenrechten. Na zijn dood in 1997 roept president Jiang Zemin de Partij op om “de mensenrechten te respecteren en te garanderen”.

In 2004 wordt er een clause over de mensenrechten toegevoegd aan art. 33 van de Grondwet: “The State respects en safeguards human rights”.

Maar het begrip ‘mensenrechten’ wordt in China wel **anders ingevuld** dan in het Westen:

1) Mensenrechten moeten ingepast worden in de **concrete omstandigheden** in de maatschappij. Om ze te kunnen toepassen, moeten de mensenrechten dus geconcretiseerd worden.

Bv. Het recht op levensonderhoud en ontwikkeling gaat boven recht op gelijkheid, vrijheid... Zonder deze basis (levensonderhoud & ontwikkeling) zou er immers niet eens een maatschappij zijn om rechten in uit te oefenen.

Het effect van de mensenrechten vergroot naargelang de maatschappij zich verder ontwikkelt. Mensenrechten hangen op natuurlijke wijze samen met socio-economische ontwikkeling, ze zijn eerder moreel dan wettelijk afdwingbaar.

==> Zolang de Partij-Staat regeert in het belang van het volk, respecteert ze de mensenrechten.

2) Sociale dimensie

Traditioneel is in China de mens niet mens om zijn individualiteit, maar om zijn respect en kunde zich **in te schakelen in sociale rollen**. Dit is wat de mens scheidt van het dier.

Mensenrechten gelden dan ook voor het **algemeen belang**, iedereen moet zich aan zijn rol houden (op deze manier zijn rechten bijna niet meer te onderscheiden van plichten).

Het concept ‘mensenrechten’ wordt dus wel overgenomen in naam, maar wordt volledig opnieuw gedefinieerd.

Referenties

Boden, J. (2006). *De essentie van China*. Bussum: Coutinho.

Lubman, S.B. (1999). *Bird in a cage : legal reform in China after Mao*. Stanford (Calif.)/
Univ. press.